

CORNELIU BELDIMAN, *Industria materiilor dure animale în Preistoria României. Resurse naturale, comunități umane și tehnologie din Paleoliticul superior până în Neoliticul timpuriu*, Asociația Română de Arheologie. Studii de Preistorie. SUPPLEMENTUM 2 / 2007, Editura Pro Universitaria, București, 2007, 370 p., 42 fig.

Corneliu Beldiman este, fără îndoială, unicul și cel mai bun specialist al țării în domeniul atât de puțin cunoscut, dar extrem de vast, al industriilor pe materii dure animale. Afirmatia trebuie explicată: dl. Beldiman este unicul specialist în domeniu, prin faptul că mai toți arheologii preistoricieni din România (și nu numai) au luat în considerație prezența artefactelor din os-cornivoriu-dentiție, dar numai în linii foarte generale, fără elemente de specializare, de detalii tehnice asupra suporturilor și artefactelor; dl. Beldiman este și cel mai bun specialist în domeniu, deoarece este autor al numeroaselor studii de referință, a efectuat stagii de perfecționare-documentare-specializare, iar contribuțiile sale științifice se bazează pe profesionalism și antrenarea, absolut obligatorie, a elementelor de interdisciplinaritate. În ceea ce privește stagiile sale în domeniu, ținem să precizăm că, încă din 1990, dl. Beldiman a profitat de participarea sa la Școala Internațională de Traseologie de la Chișinău, sub coordonarea unor reputați specialiști: dr. Galina F. Korobkova și dr. Vadim M. Mason, de la Institutul de Arheologie din Sankt Petersburg și la Institutul de Arheologie și Istorie Veche al Academiei de Științe a R. Moldova, sub îndrumarea dr. Ilie Borziac (iulie–august 1991); la Université Paris I, Panthéon – Sorbonne, Centre de Recherches Préhistoriques, incluzând și șantierul de săpături în domeniul Paleoliticului, de la Etiolles, sub conducerea dr. Yvette Taborin (iunie–iulie 1992); University of Illinois, Dept. Of Anthropology, Urbana, Illinois, sub îndrumarea dr. Olga Soffer (august–septembrie 1992); Université de Liège, Service de Préhistoire, Belgia, în cadrul unei burse oferite de colegul și prietenul nostru Prof. Marcel Otte (unde am avut și noi o oarecare contribuție), în perioada decembrie 1993 – iulie 1994. În acest sens, *atu*-ul dlui Beldiman este că a știut să fructifice exemplar informațiile, cunoștințele primite în cadrul colaborării cu acești prestigioși specialiști ai Preistoriei mondiale.

Volumul *Industria materiilor dure animale în Preistoria României* este, cu certitudine, o lucrare monumentală, ca volum de informații științifice, ca arie geografică și temporară, ca mod de realizare, ca valoare științifică. Realizat mai întâi sub forma tezei de doctorat, sub excelența îndrumare de specialitate a kolegei dr. Silvia Marinescu-Bîlcu, volumul pe care avem cinstea să-l prezentăm în aceste pagini a beneficiat, sub forma publicării, de considerațiile altor prestigioși specialiști ai arheologiei preistorice românești: prof. univ. dr. Marin Cârțumaru și prof. univ. dr. Iuliu Paul.

Precizăm de la început că, prin activitatea neîntreruptă a colegului dr. C. Beldiman, s-a schimbat însăși denumirea domeniului de cercetare specială, conexă arheologiei preistorice, de la *industria osului*, cum era denumit până în anii '90, la *industria pe materii dure animale* (IMDA).

Dacă vom preciza că, numai sumarul acestui impresionant volum de date, informații, analize, sinteze, concluzii, bibliografie, ilustrații etc., însumează nu mai puțin de 9 p. (p. 5–13), vom înțelege, implicit, excepționala muncă pe care a desfășurat-o autorul volumului, pentru a reuși să ajungă, pentru prima dată în cercetarea preistorică de pe teritoriul României, la o sistematizare absolut necesară, a tuturor descoperirilor de artefacte din categoria IMDA, începând cu Paleoliticul superior (Aurignacian) și până în Neoliticul timpuriu (cultura Vinča, faza A). Pentru a ajunge la această competență în studiul complex al unei deosebit de importante categorii de materiale arheologice (așa cum au fost ele identificate și păstrate de către descoperitori), Corneliu Beldiman a început, cum am precizat mai sus, prin stagii de specializare, cel mai important fiind, după opinia noastră, cel din Belgia, sub îndrumarea lui M. Otte, „materialul” de studiu reprezentându-l pandantivul din os, descoperit la Mitoc-Malu Galben, în contextul unui nivel de locuire gravettiană. Acestui prim studiu, tipărit în publicația Universității din Liège, *Préhistoire Européenne*, 7, 1995, i-au urmat, până la apariția volumului care îi încununează munca de aproape două decenii, peste 80 de contribuții științifice, în țară și peste hotare, marcând, fiecare, pași importanți în devenirea și, în final, notorietatea științifică a autorului, de către ansamblul arheologilor și a specialiștilor în IMDA de pe întregul Continent.

Așa cum precizează și dl. Beldiman, acest impresionant volum publicat cuprinde o gamă foarte variată de piese prelucrate de către acei membri specializați ai comunităților umane preistorice de pe teritoriul actual al României, din materii dure animale (MDA), unele trecute, deja de mai mult timp, în lipsa de interes a arheologilor perioadelor istorice și culturilor arheologice: cel mai vechi pandantiv din Paleoliticul superior de pe teritoriul României – un canin de lup, perforat, din nivelul aurignacian din peștera Bordu Mare de la Ohaba Ponor, sau cel mai vechi recipient, realizat pe un coxal de bovideu, dintr-un nivel gravettian de la Stânca-Ripiceni, alte pandantive din dinți perforați, de mamifere, descoperite în condiții stratigrafice certe, ori piesele de la Țibrinu, Dobrogea, descoperite în poziție incertă, de către un arheolog amator, dar considerate de vârstă gravettiană, seturile de piese cu decor

geometric, din os și corn, descoperite în stațiunile din Clisura Dunării, ori acelea aparținând Mezoliticului de tip Schela Cladovei, considerate, până la analiza lor detaliată, de către C. Beldiman, ca reprezentând primele „unelte agricole” din Mezoliticul zonei Porților de Fier, ori piesele din MDA, aparținând primelor comunități de agricultori și crescători de vite de pe teritoriul actual al României (p. 20–21).

Întregul material arheologic al IMDA este structurat cronologic și încadrat în culturile arheologice ale spațiului temporar, ales de autor pentru demersul său științific: Paleoliticul superior (Aurignacian și Gravettian), Epipaleoliticul „acceptat ca un ansamblu al faciesurilor culturale care s-au dezvoltat în perioada de început a postglaciarului (cca 13 000 – 9 500/9.000 B.P. ... manifestări culturale ale populațiilor care au evoluat odată cu începuturile oscilației Alleröd (cca 13 000 B.P.) și care au continuat să viețuiască până spre sfârșitul Preborealului (p. 32). Autorul se referă la comunitățile Epigravettianului final și la acelea aparținând „complexului cultural cu vârfuri pedunculate, de tip swiderian sau pludyan (în Moldova și, parțial, în Dobrogea), în timp ce în zona Porților de Fier ale Dunării au evoluat alte comunități considerate ca aparținând Tardigravettianului de aspect mediteranean, urmate, cronologic, de comunitățile de tip Cuina Turcului-Dubova (datate între 12 600 ± 200 B.P. și 10 125 ± 200 B.P.), și de acelea care au locuit la Veterani-Terasă, Ogradena-Icoana și Ogradena-Răzvrata, datate pe la 10 000 – 9 500 B.P.; urmează, în ordinea cultural-cronologică a autorului (și a realităților arheologice de pe teritoriul României), Mezoliticul, încadrat, din punct de vedere cronologic, între 9 500/9 000 și 7 500/7 000 B.P., iar din punct de vedere cultural, reprezentând Tardenoisianul (care a ocupat mai multe zone geografice ale țării) și descoperirile de tip Schela Cladovei (cu locuri numai în zona Porților de Fier); ultima mare componentă cultural-cronologică investigată pe baza descoperirilor de IMDA o constituie Neoliticul timpuriu, cu orizonturile culturale și culturile Gura Baciului-Cârcea, Criș și Vinča, faza A.

Nu avem intenția să operăm o analiză a consistentului volum realizat de Cornelii Beldiman, prin observații și detalieri asupra fiecărui capitol, ci ne vom referi doar la ceea ce noi considerăm ca reprezentând o reală contribuție a autorului la dezvoltarea cercetărilor arheologice preistorice, direcții și modele de cercetare, stabilite și impuse pentru prima dată în cercetarea științifică românească a domeniului. Ne referim mai întâi, dar tot fără a intra în detalii (rol care revine cititorului avizat și, mai ales, interesat de realizările „tehnice” ale demersului științific pe care Dl. Beldiman și l-a asumat): tipologia detaliată a tuturor categoriilor de artefacte realizate de comunitățile preistorice din Paleoliticul superior și până în Neoliticul timpuriu, din materii dure animale (p. 71–158), cu detaliile necesare pentru a completa înțelegerea tipologiei sale, pe categorii și subdiviziuni de ordinul I (unelte, arme, podoabe, elemente receptoare, diverse, piese tehnice I–V din tipologia lucrării: I A–I H; II A–II E; III A–III I; IV A–IV E; V A) și de ordinul II (tipologia, cu tipurile și subtipurile artefactelor, realizată în funcție de categoriile

principale – ordinul I, pe baza posibilelor întrebări: I A1–I A 20; I B1–I B 11; I C 1–I C 3 ... până la I H 1; II A 1–II A 6 ... până la II E; III A 1... până la III I 1; IV A 1 ... până la IV E.2; încheind cu V A 1–V a 3 – piesele tehnice: eboșe, materii prime, deșeuri, în cadrul unui volum impresionant din economia lucrării.

Un alt capitol extrem de interesant îl considerăm a fi acela în care autorul își demonstrează deplina capacitate de sinteză a datelor arheologice analizate și prezentate anterior, încadrând toate tipurile și subtipurile de artefacte în perimetrul culturilor și faciesurilor arheologice, stabilind grupe tipologice specifice acestora, dar în deplină corelație cu tipologia de bază, esențială, din capitolul IV. Aici, pe parcursul a nu mai puțin de 47 de pagini, specialistul Cornelii Beldiman ne propune, am putea spune, esența muncii sale, adică o tipologie cultural-cronologică, tehnică, a speciilor de animale care au dat „suporturile” pieselor realizate din MDA, cu număr de exemplare aparținând grupelor tipologice, oferind, în cadrul investigațiilor sale, o cantitate foarte mare de informații referitoare la speciile de animale domestice/vădate, modalitățile de transformare a piesei – debitajul și natura acestuia, gradul de afectare a intervenției umane asupra suportului, fasonarea, amenajările specifice, tehnicile folosite, urmele de utilizare pe obiectul nou creat, rolul funcțional al uneltei/arme/obiectului de podoabă etc., inserând, acolo unde a fost posibil, contextul descoperirii arheologice respective.

Din sinteza ultimului capitol, VII, putem reține, din punct de vedere statistic, faptul că în volumul realizat de dl. C. Beldiman putem găsi informații esențiale, dar și detalii tehnico-tipologice și cultural-cronologice asupra IMDA din Preistoria României, pe care ne face plăcere să le evidențiem în cele ce urmează:

- Paleolitic superior – Aurignacian: 15 piese repartizate în 5 grupe tipologice, cu 10 tipuri;
- Paleolitic superior – Gravettian: 75 piese repartizate în 15 grupe tipologice, cu 17 tipuri;
- Epipaleolitic – Tardigravettian de aspect mediteranean: 138 piese repartizate în 12 grupe tipologice și 20 tipuri;
- Mezolitic – Cultura Schela Cladovei: 394 piese repartizate în 8 grupe tipologice și 21 tipuri;
- Neolitic timpuriu – Grupul cultural Gura Baciului-Cârcea: 53 piese repartizate în 12 grupe tipologice și 24 tipuri;
- Neolitic timpuriu – Cultura Starcevo-Criș: 431 piese repartizate în 22 grupe tipologice și 67 tipuri;
- Neolitic timpuriu – Cultura Vinča, faza A: 188 piese repartizate în 13 grupe tipologice și 33 tipuri;

Numeroase alte informații deosebit de importante sunt oferite spre finalul acestui capitol, pe care le lăsăm interesului specialiștilor preistoricieni români și din alte țări, cum ar fi: analiza distribuției regionale a IMDA, elemente de paleoeconomie, folosind informațiile furnizate de IMDA, posibilele ocupații ale comunităților umane, ce pot fi stabilite pe baza analizelor specifice IMDA, uneltele folosite de realizatorii IMDA, pentru crearea tipurilor și variantelor de artefacte etc.

Lăsăm cititorului avizat lectura *Concluziilor* volumului de față, noi rezumându-ne, în final, să mai adăugăm, la valoarea cărții, bogata listă bibliografică (încheiată, din

păcate, în 1999, când a fost finalizată și susținută teza de doctorat); sigur că era de preferat completarea informațiilor și, implicit, a listei bibliografice, la anul apariției (sau măcar al trimiterii la tipar); la înserarea neajunsurilor mai adăugăm introducerea unor figuri (Fig. 1–3, 14), în limba franceză (chiar dacă explicarea figurii respective este dată în românește).

Menționăm încă faptul că lucrarea tipărită este însoțită de un CD, în care au fost inserate informațiile, extrem de bogate, care, din rațiuni editoriale, nu au fost cuprinse în volumul tipărit: 228 planșe, scheme, diagrame, ilustrație

asupra materialului arheologic al întregii industrii pe materii dure animale.

Nu ne mai rămâne decât speranța că primul specialist al României în analiza a tot ce cuprinde această adevărată nouă disciplină din peisajul cercetărilor preistorice românești, își va extinde aria preocupărilor și spre celelalte culturi și faciesuri arheologice, cultural-cronologice din Preistoria spațiului carpato-dunărean, ba chiar și nistrean, pentru a reuși o cercetare exhaustivă a problematicii în perimetrul cultural-cronologic al întregului spațiu românesc de origine.

VASILE CHIRICA